

تاریخ طراحی صحنه

پیشینه طراحی و فناوری صحنه در اروپا و ایالات متحده آمریکا

جلد اول
عصر کلاسیک

[از یوزن داستان تا رمانتیسم]

اسکار براکت — مارگارت میچل — لیدا هاردبرگر

برگردان: پیام فروتن

استادیار دانشکده هنرهای نمایشی و موسیقی دانشگاه تهران

سرشناسه : برکت، اسکار گراس، ۱۹۲۳-۲۰۱۰ م.
 عنوان و نام پدیدآور : تاریخ طراحی صحنه پیشینه طراحی و فن آوری صحنه در اروپا و ایالات متحده آمریکا اسکار برکت، مایکل میچل، لیندا هاردبرگر؛ برگردان پیام فروتن.
 مشخصات نشر : تهران: انتشارات فرگام (پازل ایران)، ۱۳۹۷.
 مشخصات ظاهری : ج. مصور بخشی رنگی
 شابک : دوره ۳-۵۹-۷۱۳۳-۹۶۴-۹۷۸: ۱۵۰۰۰۰ ریال ۹-۵۷-۷۱۳۳-۹۶۴-۹۷۸ ج. ۱؛
 ۶-۵۸-۷۱۳۳-۹۶۴-۹۷۸ ج. ۲؛

وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : عنوان اصلی : Making the scene: a history of stage design and technology in Europe and the United States, c2010
 منابع : ج. ۱. عصر کلاسیک از یونان باستان تا رمانتیسیم ج. ۲. عصر مدرن از رئالیسم تا هزاره سوم.
 زبان : فارسی
 موضوع : تاریخ
 موضوع : تماشاخانه ها - اروپا - صحنه آرایی و دکور - تاریخ
 موضوع : Theaters -- Stage-Setting and Scenery -- Europe -- History
 موضوع : تماشاخانه ها - ایالات متحده - صحنه آرایی و دکور - تاریخ
 موضوع : Theaters -- Stage-Setting and Scenery -- United States -- History
 شناسه افزوده : میچل، مایکل، رگارت، ۱۹۶۴ م.
 شناسه افزوده : Mitchell, Margaret, 1964-
 شناسه افزوده : هاردبرگر، لیندا، ۱۹۴۲ م.
 شناسه افزوده : Hardberger, Linda, 1942-
 شناسه افزوده : فروتن، پیام، ۱۳۸۸ م. مترجم
 رده بندی کنگره : ۱۳۹۷ ۴ ب ۳ ص ۱
 رده بندی دیویی : ۷۹۲/۰۳۵۰۹۴
 شماره کتابشناسی ملی : ۵۴۷۸۸۹۵

تاریخ طراحی صحنه (پیشینه طراحی و فناوری صحنه در اروپا و ایالات متحده آمریکا)

برگردان: پیام فروتن

ویراستار: فرزاد شیرزادی

مدیر هنری: میلاد قلیچ

طراحی جلد و صفحات کتاب: هنگامه بکایی

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بهاء: دوره دو جلدی هارد کاور ۱۵۰۰۰ تومان

دوره دو جلدی شومیز ۷۵۰۰۰ تومان

چاپ و صحافی: مجتمع چاپ و گرافیک کوفه www.koofaprint.ir

فهرست

۶	مقدمه
۸	یادداشت مترجم
۱۱	فصل اول
	طراحی صحنه در یونان و روم باستان
۵۱	فصل دوم
	طراحی صحنه در قرون وسطی
۹۷	فصل سوم
	رנסانس ایتالیا
۱۷۷	فصل چهارم
	طراحی صحنه در فرانسه و امپراتوری هندس روم از ۱۶۴۰ تا
	ابتدای قرن ۱۸
۲۰۷	فصل پنجم
	تأثیر صحنه‌پردازی دو نقطه‌ای بر طراحی صحنه سده هجدهم
۲۴۳	فصل ششم
	نئوکلاسیسیسم و رمانتیسیسم: رقابت اضداد
۲۹۲	کتابشناسی
۳۰۶	نمایه

مقدمه

این کتاب اگرچه بر تاریخ طراحی صحنه از قرن ششم پیش از میلاد تا قرن بیست و یکم تمرکز دارد، اما به هیچ وجه ادعای کامل بودن ندارد. کتاب حاضر صرفاً به طراحی صحنه در اروپا و ایالات متحده پرداخته است و بی تردید نتوانسته همه طراحی و طراحان صحنه در هر دوره تاریخی را بررسی کند. در عوض تلاش شده است تا به دوره تاریخی و ماهیت اصلی آنها نگاهی اجمالی شود. برای این منظور از حداقل سه رویکرد متفاوت به طراحی صحنه استفاده شده است: بستر تاریخی فرهنگی، پیشرفت‌های فناورانه و تعامل مخاطبان با هنرهای نمایشی. در همین راستا قصد داشته‌ایم مخاطبان خود را به جست‌وجوی بیشتر درباره آنچه ارائه کرده‌ایم، تشویق کنیم.

از سوی دیگر از خزانندگان خود انتظار داریم نسبت به بنیان‌های هر دوره و ماهیت تکامل هستی یا تغییر در دوره به دوره دیگر در مسیر پیشرفت تاریخ، آگاه و حساس باشند. آنچه مسلم است این است که به راحتی می‌توان درباره طراحی صحنه در هر دوره تاریخی صحبت کرد، اما برای درک هر چه به طراحی در این زمان‌ها، نیاز به شناخت و آگاهی نسبت به طراحان و هنرمندان این دوره‌های تاریخی و نگاه آنها نسبت به جهان داریم. طراحان همواره تلاش می‌کنند نوعی نگاه به جهان را که بازتابی از باورهای خود و مخاطبان نسبت به دنیای پیرامون است ارائه کنند. اگر این سه راه را به یاد داشته باشیم و طراحی صحنه در دوره‌های مختلف را به مثابه مؤلفه‌هایی مدرن ببینیم، می‌توانیم از آن آموخت. همچنین ممکن است بتوان از طریق مشاهده دستاوردهای امروز، قدرت‌نمایی‌های (یا نقاط ضعف) هنری آنها شد؛ دستاوردهایی که هیچ‌گاه درباره منشأ پیدایش خود با ما صحبت نکرده‌اند. طرح‌های اولیه در دورانی خلق می‌شدند که به آن عصر کلاسیک می‌گوییم، در حالی که تنوع و گوناگونی این آثار نسبت به زمانه مدرن ما بسیار کمتر بوده است. در پایان دوران کلاسیک و ورود به عصری که همه چیز از دریچه دید آیین مسیحی نگریسته می‌شد، درک هستی و کائنات دستخوش تغییرات بنیادین شد. اگرچه نگاه مدرنی‌ساز به هستی در هر دوره تاریخی تغییر کرده، با این حال در برخی دوران این نگاه نه‌ایستایی‌ف‌مانده است. پس از مارتین لوتر (Martin Luther) و دیگران در حوالی سال ۱۵۲۰، طواری را برابر باورهای کلیسای کاتولیک آغاز شد و بدین ترتیب پیام دینی مستتر در طراحی صحنه، تأثیر نیز مورد بازنگری و اصلاح قرار گرفت. نتیجه آن که تا پیش از فرا رسیدن قرن هفدهم - در بسیاری از کشورها - تصویر کردن هستی در قالب انگاره‌های دینی ممنوع اعلام شد. در آغاز قرن شانزدهم، فرمانروایان و نظام‌اشرافیت به گفتمان غالب تبدیل شدند و تا میانه و پایان سده هجدهم (شکل‌گیری ایالات متحده و وقوع انقلاب کبیر فرانسه) اوضاع بر همین روال باقی ماند. در قرن نوزدهم، به واسطه بروز تحولات علمی در جهان، رویکرد هستی‌شناسانه به سمت حقوق افراد و طبقه متوسط جامعه تغییر جهت داد و طراحی صحنه نیز با طرح پرسش درباره طبیعت هستی و ارزش‌های آن دارای ابعاد تازه‌ای شد.

قرن بیستم شاهد پیدایش بسیاری از دیدگاه‌های چالش‌برانگیزی بود که در ادامه یا استمرار یافتند یا با زوال روبه‌رو شدند. در پایان همین قرن، فناوری استفاده از ابزار الکتریکی که به سرعت توسعه یافته بود این پرسش را مطرح کرد که آیا اصولاً نیازی به طراحی صحنه سه‌بعدی هست و آیا می‌توان برخی نیازهای صحنه‌ای را به کمک نوعی فناوری که پیش از آن شناخته شده نبوده رفع کرد؟ این گونه گرایش‌ها در آغاز قرن بیست و یکم ادامه یافته‌اند و ممکن است جایگزین صحنه‌پردازی متعارفی شوند که می‌شناسیم. ما اکنون در جایگاهی

نیستیم که بتوانیم پیشرفت‌های آتی را پیش‌بینی کنیم، اما تاریخ همواره به ما یادآوری کرده است که گریزی از تغییر و تحولات سهمگین نیست.

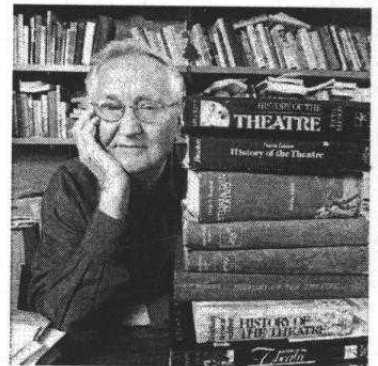
اگر یکی از دغدغه‌های اصلی ما این باشد که در سده‌های مختلف درباره ماهیت هستی چگونه می‌اندیشیدند، اهمیت توسعه فناوری از ابتدا تا عصر حاضر آشکار می‌شود. بدین ترتیب است که یک طراح صحنه قادر به ارائه اثر خود در بستر فناوری‌های موجود در تئاتر می‌شد. این کتاب رد پای تاریخ فناوری مورد استفاده در صحنه‌پردازی را نیز تا دوران کنونی دنبال کرده است. این در حالی است که پیشرفت‌های فناورانه در عرصه تئاتر هیچ‌گاه به صورت یک کلیت واحد مورد بررسی قرار نگرفته‌اند، بلکه مباحث پیرامون این‌گونه فناوری در دوره‌های مختلف و به اشکال گوناگون وجود داشته است. در این کتاب، تلاش شده تا حجم وسیعی از اطلاعات درباره فناوری صحنه را به مخاطبان ارائه کنیم و امیدواریم مورد استفاده قرار گیرد. دلیل انتخاب نام کتاب هم همین بوده است. آنچه مسلم است، گردآوری تاریخ فناوری تئاتر کار آسانی نیست و امیدواریم این اثر بتواند خلاء طولانی مدت این حوزه را جبران کند. اگرچه پژوهش ما منحصر به اروپا و ایالات متحده است، با این حال، آرزو می‌کنیم در این راه نزدیک بتوانیم تاریخ طراحی و فناوری صحنه در تمام جهان را به رشته تحریر درآوریم. ما به دلیل تفاوت‌های بسیار آسیا، آفریقا و ... با جهان غرب، مجبور به نادیده گرفتن آنها در این کتاب شدیم. از چهارسالانه پراگ (PQ) عمیقاً متشکریم و باور داریم انکیزه فزنده‌ای که در حوزه طراحی صحنه در تمام جهان ایجاد کرده غیر قابل انکار است. همین‌طور، از سخام متعددی که در خلق این کتاب ما را یاری کردند تشکر می‌کنیم. به ویژه از بنیاد هنرهای تئاتر تابین (Tobin Theatre Arts Fund)، رئیس آن مل وینگارت (Mel Weingart)، مدیر آن لیندا هاردبرگر (Linda Hardberger) و رابرت پردزیولا (Robert Perdziola). لازم است نام استیوان ران تحقیق، آماندا لارنس (Amanda Lawrence) و امی سوفرانکووا (Amy Sofrankova)، ویراستاران پروژه، دیوید گاندرسون (David Gunderson) و الیسون ودل شوماخر (Allison Wedel Schumacher) نیز قدرانی کنیم. این کتاب بدون همراهی ارزشمند جودی کاریالا (Jodi Karijala) که بسیاری از تصاویر و منابع کتاب را فراهم کرد کامل نمی‌شد. دکتر جودی بلیک (Jodi Black) موزه دار مجموعه هنرهای تئاتر تابین و هدر لمرز (Heather Lammers) ثبت‌کننده آثار موزه مک‌نای (McNay Art Museum) هم امکان پژوهش روی مجموعه‌های خود را برای ما فراهم کردند. بسیاری از اسناد و تصاویر این کتاب توسط مایکل اسمیت (Michael Smith) عکاسی شده که از تمام این کمک‌ها سپاسگزاریم.

در پایان امیدواریم این کتاب به دانش طراحی صحنه و فناوری آن بیفزاید و توانسته باشیم در خوانش و درک هنرمندان تئاتر و کسانی که درباره صحنه‌پردازی مطالعه می‌کنند مفید واقع شده باشیم.

اسکار جی براکت

مارگارت میچل

لیندا هاردبرگر

تصویر ۳- اسکار براکت در کنار ترجمه فارسی تاریخ تئاتر جهان

اسکار براکت در ۶ نوامبر سال ۲۰۱۰ از دنیا رفت، اما او به واسطه این صفحات، بازتشر کتاب‌های خود و کلاس‌های دانشجویان سابقش، همچنان به تدریس ادامه می‌دهد.

مقدمه مترجم

یکم:

نوروز سال ۱۳۷۱ برای من و همکلاسی‌هایم در دانشکده هنرهای زیبا شکل و شمایل دیگری داشت. در آن زمان درسی به نام تاریخ نمایش یک و دو داشتیم که دکتر فرهاد ناظرزاده کرمانی وظیفه تدریس آن را برعهده داشتند. تکلیف پایانی این واحد درسی، رونویسی از تاریخ تئاتر جهان نوشته اسکار براکت بود. کتابی دو جلدی که توسط مرحوم هوشنگ آزادی‌ور ترجمه شده بود. (جلد سوم این کتاب سال‌ها پس از فارغ‌التحصیل شدن ما منتشر شد) کتاب یاد شده در بازار کمیاب شده بود و باید هزارجا را زیر پا می‌گذاشتیم تا بتوانیم آن را بخوبی به هر حال کار ایام عید آن سال ما جور شد و رونویسی از کتاب تاریخ تئاتر جهان را به جای از خجالت دست‌های ما درآمد. آن موقع شگفت زده شده بودیم که چرا باید در جلد کتاب پروپیمان را به شیوه دوران دبستان رونویسی کنیم. سال‌ها بعد به این نتیجه رسیدیم که روش دکتر ناظرزاده، روشی درست و بنیادین بوده است. برای دانشجویانی که به احتمال زیاد به تدریس استاد عمل نخواهند کرد و کتاب مقدس تئاتری‌ها را حتی ورق هم نخواهند زد. این تکلیف به همه ما یادآوری کرد که تاریخ تئاتر جهان براکت تا چه حد کتاب مهم و اساسی است که باید سطر به سطر آن را در خاطر سپرد و از آن بهره برد.

دوم:

زمانی که با تاریخ طراحی صحنه براکت که در سال ۱۹۵۱ سوی بنیاد هنرهای تئاتر تایین منتشر شده بود روبه‌رو شدم، به شدت حیرت کردم. کتابی که در طول دو سال به چاپ دوم رسیده بود. حالا با کتاب مقدس دیگری مواجه شده بودم که برای من نسبت به کتاب پیشین اهمیت بیشتری داشت؛ کتابی که در حوزه طراحی صحنه تئاتر کاملاً به روز و جامع بود؛ و اینکه نویسنده آن بزرگ‌ترین تاریخ‌نگار معاصر تئاتر به حساب می‌آمد. کتاب را تهیه کردم و هر فصل آن را میان برخی هنرجویان و دانشجویانم که به ظاهر در زمینه ترجمه و همکاری بودند تقسیم کردم. هدف این بود که کتاب را به سرعت ترجمه کرده و تحت نظر من با نام مترجمان منتشر شود. دو سه نفر از بچه‌ها در موعد مقرر کار خود تمام کردند و به انتظار بقیه نشستیم. هرکدام وقت بیشتری می‌خواستند و به این ترتیب یک سال گذشت و هیچ ترجمه دیگری به دستم نرسید. در نهایت مجبور شدم ترجمه دو سه فصل کتاب را که در دست داشتم کنار گذاشته و کار ترجمه کل کتاب را از ابتدا تا انتها خود برعهده بگیرم. یک سال و نیم فعالیت مستمر و بی‌وقفه باعث شد تا ترجمه کل کتاب را در اختیار داشته باشم. در حالی که همواره بر این باور بوده‌ام انجام هرگونه فعالیت گروهی در ایران تقریباً محال و غیر ممکن است و بزرگ‌ترین کارهای فرهنگی در این سرزمین همیشه با تلاش و کوشش‌های انفرادی به سرانجام رسیده است. نگاه کنیم به بزرگ‌ترین لغتنامه تاریخ ایران که توسط علامه دهخدا نوشته شده است. بدین ترتیب از آن چند دانشجوی عزیزم که در برخورد با این پروژه مسئولانه عمل کردند تشکر می‌کنم و بابت استفاده نکردن از ترجمه آنها در این کتاب عذرخواهی می‌کنم.

سوم:

فقر منابع درسی درباره رشته طراحی صحنه بر کسی پوشیده نیست. همواره تلاش کرده‌ام منابع و کتاب‌های مناسب و به روز را در اختیار دانشجویان و علاقه‌مندان این حوزه قرار دهم. از ترجمه کتاب و مقاله گرفته تا نگارش و انتقال تجربه‌های خود در زمینه طراحی صحنه تئاتر. در این میان، کتاب تاریخ طراحی صحنه براکت، اثری است که با هیچ یک از کارهای گذشته‌ام قابل قیاس نیست. کتابی کامل و جامع درباره تاریخ صحنه و فناوری آن در اروپا و ایالات متحده که رونویسی آن برای همه دانشجویان طراحی صحنه واجب و ضروری است. در ترجمه این کتاب تلاش کرده‌ام به مفهوم عبارات براکت و همکاران او نزدیک شوم. برخی واژه‌های تخصصی طراحی صحنه در ایران کاملاً بومی شده‌اند و رواج یافته‌اند، به همین دلیل برای برقراری ارتباط بهتر خوانندگان با مقصود نویسندگان از واژه‌های بومی آنها استفاده کرده‌ام. برخی جملات مطول با جملاتی کوتاه‌تر زیباتر و روان‌تر به نظر می‌رسیدند و برخی جملات و عبارات کوتاه که در زبان انگلیسی به سرعت درک می‌شدند، نیاز به توضیحات بیشتر داشتند. بدین ترتیب متن حاضر را به صورت ترجمه آزاد از اختیار مخاطبان خود قرار داده‌ام که امیدوارم بتواند ارتباط روان و مناسبی را با نویسندگان برقرار کند.

چهار:

در پایان مایلم از استادان پیشین و همکاران فعلی خود در دانشکده هنرهای نمایشی و موسیقی دانشگاه تهران که هم‌روز هم خود را دانشجوی آنها می‌دانم قدردانی کنم: مهندس فریدون علیاری و دکتر سید جعفر بی‌پور. از دکتر بهروز محمودی بختیاری تشکر می‌کنم که در طول مسیر ترجمه، سبوق من بود و گهگاه مشاوره‌های کارگشایی ارائه می‌کرد. از همسرم لیلای عزیز که روزه و سناها را تحمل کرد که فقط صدای اسکار گروس براکت را می‌شنیدم.

پیام فروتن